herpy

AGAMER

Skjeggagame

Pogona vitticeps

Pogona vitticeps er en kraftig, dagaktiv agame fra det tørre indre Australia med et tornet skjegg som den sperrer ut og farger svart når den truer. Den blir 45-60 cm og er et av verdens mest holdte krypdyr. Den tilgir mange feil, men krever et stort terrarium, kraftig varme og UVB, grønt til de fleste måltider og en eier som er klar for 10-15 år.

Familie: Agamidae Engelsk: Central Bearded Dragon Tidligere navn: *Amphibolurus vitticeps* Publisert 16. november 2026

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**45-60 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**10-15 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Klippelevende, bakkelevende og gravende**
Biotop	**Halvørken og savanne**
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**180 × 60 × 60 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**22-37 °C**
Varmeplass	**42-45 °C**
Temperatur, natt	**12-24 °C**
Luftfuktighet	**30-60 %**
Vann	**Vannskål**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-sone 3
Kosthold	**Insekter og planter**
Holdes	**Alene**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kjønnsmoden	**12-24 mnd.**
Kullstørrelse	**15-30 egg**
Inkubasjon	**55-75 dager** ved 28-30 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Ikke listet**
EU-vedlegg	**Ikke listet**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Pogona vitticeps er en stor, flattrykt og kraftig bygd agame med et bredt, trekantet hode, korte, sterke bein og en tykk hale. Under halsen sitter et skjegg av hud med spisse skjell, som dyret kan sperre ut ved hjelp av tungebeinet. Skjegget blir svart når dyret er oppskjørtet, eller når hannen skal imponere. Skjellene er for det meste bløde, men kan strammes til skarpe pigger i forsvar.

Den naturlige fargen er matt brun eller gråbrun med røde eller gyldne toner, tilpasset jordfargen på stedet. Dyret skifter mellom mørkere og lysere toner: Et kaldt dyr er mørkt og trett, og først når solen har varmet det, lysner fargen, og dyret går på jakt. Voksne dyr blir 45-60 cm i alt, og omtrent halvparten er hale. Hannene har bredere hode, tykkere halerot og større porer på undersiden av lårene enn hunnene.

I handelen finnes mange farge- og skjellvarianter, f.eks. citrus, tiger og de skjellløse silkbacks. Veiledningen her handler om arten som sådan. Varianter med lite pigment eller uten skjell er mer følsomme for kraftig UVB, og noen former, f.eks. de gjennomsiktige (translucent) og de skjellløse, er forbundet med helseproblemer.

P. vitticeps hører til Amphibolurinae, den store gruppen av australske agamer. Artsnavnet kommer trolig av latin vitta (bånd) og ceps (hode) og sikter til stripene over tinningen. Arten kan forveksles med den langt mindre *Pogona henrylawsoni*, og de to artene kan krysses.

P. vitticeps er nysgjerrig og rolig og blir lett tam. Dyrene kjenner eieren sin igjen og tåler forsiktig håndtering, og det har gjort arten til et av de mest populære terrariedyrene. Alle dyr i handelen utenfor Australia er oppdrettet.

Les mer: Lys og UVB

Utbredelse og leveområde

Pogona vitticeps lever i det østlige og sentrale Australia. Utbredelsen dekker det sørvestlige Queensland, det sørøstlige Northern Territory, det vestlige New South Wales, det nordvestlige Victoria og det østlige South Australia.

Dyrene er mindre mot den sørlige grensen av utbredelsen, og de minste lever i Big Desert i det vestlige Victoria. Bestanden der er ikke en selvstendig form. Arten finnes ikke vilt utenfor Australia.

> **Naturlig utbredelse:** Australia.

LEVEOMRÅDE

Pogona vitticeps lever i halvtørre strøk: åpent kratt, tørr skog, gressland og steinete eller sandet ørken med spredt vegetasjon. Den velger steder med mye sol og sitter på stein, veltede stammer, grener og gjerdestolper, der den har utsyn og kan sole seg, fra ca. 20 cm til flere meter over bakken. Den jakter og soler seg i dagtimene. Selv om den lever på bakken, klatrer den godt og graver huler der den søker ly for varme, kulde og rovdyr.

Varmen styrer døgnet: Dyret soler seg til kroppstemperaturen når omtrent 36 °C, går bort fra solen når det er varmt nok, og søker skygge og gisper med åpen munn hvis det blir for varmt. Om vinteren, når temperaturen faller under ca. 20 °C, trekker dyret seg i omtrent to måneder tilbake til et beskyttet skjul. Det sover ikke uavbrutt, men kan komme fram, spise og bevege seg i kortere perioder.

Det sentrale Australia er ikke knusktørt. Det regner, og luftfuktigheten stiger av og til, særlig om natten og i hulene, der den kan nå omtrent 80 %. Føden er blandet: Unge dyr spiser mest smådyr, mens voksne får omtrent 80 % av føden fra frø og plantedeler og 20 % fra insekter og andre små dyr.

Stell

TERRARIET

Et enkelt voksent dyr trenger et terrarium på minst 180 × 60 × 60 cm. Høyden bør være 90 cm hvis det er mulig, for arten klatrer mye. Små voksne dyr som bare blir ca. 45 cm, kan klare seg med 120 × 60 × 60 cm. Mindre enn det gir for lite plass til både bevegelse og en temperaturgradient. Terrariet må ha god ventilasjon og et lokk eller nett, slik at dyret ikke kan klatre ut.

Innred terrariet med en solplass i den ene enden, der flate, lyse steiner eller solide grener gjør det lett for dyret å komme opp. Solplassen skal være det høyeste punktet og ligge nærmest lampene. Gi flere skjul, minst ett i den varme og ett i den kjølige enden, samt grener og steiner å klatre på.

Bunnen bør kunne graves i. Et 10-15 cm tykt lag av finkornet sand blandet med ren matjord og leire (f.eks. 50 % sand, 30 % matjord og 20 % leire) ligner jorden i naturen og gir ikke sandpropper hos friske dyr. En løs bunn som kan graves i gir også større temperaturforskjeller i bunnen enn papir, slik at dyret har flere temperaturer å velge mellom. Fast bunn som uglasert fliser, skiferplater eller kjøkkenpapir varmes godt opp og er lett å rengjøre, men gir ingen mulighet til å grave. Kalksand, vitaminsand, knuste nøtteskall og bark eller treflis er uegnet, fordi de kan gi forstoppelse hvis de svelges. Løs bunn byttes helt hver 3.-6. måned.

Hold dyrene hver for seg. To hanner må aldri dele terrarium, for de kommer i slagsmål. To hunner kan gå sammen, men de kjemper om solplassen, og den underlegne blir stresset. En hann og en hunn yngler, og en hunn kan få opptil 100 unger etter én parring. Voksne og unge dyr må alltid holdes adskilt.

Les mer: Varme og temperatur

TEMPERATUR

Varm opp med minst to halogenspotter over solplassen. Overflaten der skal være 42-45 °C målt med et infrarødt termometer og trenger ikke komme over 50 °C. Den varme flekken skal være minst like stor som hele dyret inkludert halen. Luften i terrariet skal ligge på 22-37 °C, varmest i enden med solplassen og kjøligst i den motsatte. Overflaten i den kjølige enden skal være 25-29 °C.

Bruk et infrarødt termometer til overflatene og et digitalt termometer med føler til luften, og mål først etter at lampene har vært på i omtrent tre timer. Halogenpærer gir kortbølget infrarød varme som solen. Til et terrarium på 180 × 60 cm er 90-100 W som regel passende; er solplassen for kald, flyttes den nærmere lampen. Blir den kjølige enden for kald i et høyt terrarium, kan en strålevarmeplate hjelpe.

Om natten kan temperaturen falle til 12-24 °C, og ned til 10 °C tåles når dyret får nok varme om dagen. Et nattlig temperaturfall får dyret til å sole seg tidligere om morgenen. Er det for lite varme om dagen, kan kalde netter derimot sende dyret i vinterdvale eller gjøre det sykt. Koble lampene til en termostat med føleren i den kjølige enden, slik at de slås av hvis den kjølige siden kommer over 37 °C.

Les mer: Vinterdvale og årstider

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luftfuktigheten skal i gjennomsnitt ligge på 30-60 %, målt i den kjølige enden. Den varierer naturlig: lavere ved solplassen, høyere om natten og ved vannet. Perioder med høy fuktighet skader ikke så lenge luften beveger seg og terrariet kan tørke opp igjen. Stillestående, fuktig luft og fuktig bunn gir derimot sykdom. Er fuktigheten konstant for høy, hjelper en liten vifte over nettet i den kjølige enden. For lav fuktighet gir uttørking, problemer med hudskiftet og sløvhet.

Tilby alltid friskt vann i en lav skål. Dyret får det meste av vannet gjennom fôret, så grønt som er skylt og har ligget i vann, hjelper. En lett dusj over innredningen gir dråper som dyret kan slikke. Et fuktig skjul i den kjølige enden, f.eks. en hule med lett fuktig jord, etterligner hulene i naturen og hjelper under hudskifte.

LYS OG UVB

Pogona vitticeps er avhengig av kraftig, hvitt lys: Det fremmer appetitt, aktivitet og trivsel, og arten ser også UVA. Terrariet må derfor være svært lyst. Det lyseste stedet skal være solplassen med 30.000-60.000 lux målt med en luxmåler, og 75-100 % av terrariets lengde skal være opplyst. Det krever som regel flere lamper.

UVB er nødvendig, og arten hører til Ferguson-sone 3. Bruk et T5 HO-rør på 10-14 % UVB i en reflekterende armatur over den varme siden, parallelt med varmelampene. Målet er en UV-indeks på 4,0-4,5 ved solplassen, fallende til 0 i den kjølige enden. Over nett gir det typisk en avstand på 27-30 cm fra rør til solplass, men avstanden avhenger av rør, armatur og nett, så mål helst med en UV-måler. Glass og plast mellom røret og dyret blokkerer UVB. Gode T5 HO-rør byttes etter ca. 12 måneder, selv om de fortsatt lyser, fordi UVB-avgivelsen faller.

LED-lamper med UVB regnes ennå ikke som trygge for krypdyr. Dyr med lite pigment og skjellløse dyr bør høyst ha en UV-indeks på 3,0. Lyset er på 12-14 timer om dagen om sommeren og omtrent 10 timer om vinteren, styrt av en tidsbryter.

FÔRING

Pogona vitticeps er altetende. Unge dyr spiser mest insekter, voksne mest planter. Som tommelfingerregel utgjør animalsk føde ca. 60-80 % for nyklekte dyr, 60 % for unge og 15-30 % for voksne. Det forebygger fedme og urinsyregikt, som er vanlig hos overfôrede dyr.

- Nyklekte dyr (0-3 måneder): insekter én gang daglig, så mange som dyret vil spise, og grønt daglig.
- Unge dyr under 25 cm: 5-6 insekter på størrelse med hodet daglig og grønt daglig, omtrent tre ganger så mye som insektene.
- Voksne over 25 cm: 3-4 insekter to ganger i uken og grønt tre ganger i uken, en porsjon på størrelse med hodet.
- Drektige hunner: 4-5 insekter to ganger i uken.

Gode fôrdyr er dubiakakerlakker, gresshopper, sirisser, larver av soldatflue, silkeormer og larver av tobakkssvermer (bare oppdrettede; ville er giftige). Fete insekter som melorm, kjempemelorm og voksorm er godbiter. Insektene må ikke være større enn avstanden mellom dyrets øyne og skal ha fått godt fôr i minst 24 timer før de gis videre. Ville insekter kan være sprøytet eller giftige og bør unngås.

Grønt er f.eks. rucola, pak choi, grønnkål, sennepsblader, kinakål, løvetann, hagekarse og kaktusblader samt blomster og ugress fra steder uten sprøytemidler. Skjær bladene i smale strimler. Spinat gis sjeldnere. Avokado er giftig. Frukt er en sjelden godbit, høyst omtrent én gang i måneden, fordi frukt er den viktigste risikofaktoren for tannsykdom og gir fedme.

Støv alle insekter og all salat med kalk. Dryss multivitamin på salaten to ganger i uken til unge og drektige dyr og én gang i uken til voksne. Kalken drysses slik man salter maten, ikke som et snøfall.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Pogona vitticeps er rolig, nysgjerrig og tåler håndtering bedre enn de fleste øgler. La et nytt dyr venne seg til terrariet i omtrent to uker før du tar det opp. Gi deretter fôr fra en pinsett, og la hånden hvile i terrariet til dyret er rolig. Løft dyret med støtte under kropp og bein, beveg deg langsomt, og trekk ikke i løs hud under hudskifte.

Dyret bruker skjegg og kroppsspråk til å signalisere. Et svart, utspilt skjegg og åpen munn er trussel eller imponeratferd, særlig hos hanner. Raske nikk opp og ned med hodet viser dominans. Armvinking, der dyret står på tre bein og sakte dreier det ene frambenet rundt, er et tegn på underkastelse som hunner og unge dyr bruker overfor større dyr. Mørk farge og tilbaketrukket atferd tyder på kulde eller stress.

Dyrene trenger ro og en fast døgnrytme. Hold dem enkeltvis: Dyr som deler terrarium, kjemper om rangen, og det underlegne dyret får mindre fôr og dårligere solplass og blir lettere sykt.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Pogona vitticeps er kjønnsmoden og utvokst etter 1-2 år. Hanner kjennes på bredere hode, tykkere halerot og tydelige lårporer; hunnene har smalere halerot. Dyr til avl skal være utvokste og i god hold, og hunnen skal ha fått rikelig med kalk.

Kjønnet bestemmes av kjønnskromosomer (hunnen har to ulike, ZW), men svært høye rugetemperaturer kan få genetiske hanner (ZZ) til å utvikle seg til funksjonelle hunner. Det skjer også i naturen. Et dyr som ligner en hunn, kan altså være genetisk hann.

PARRING

I Australia parrer dyrene seg om våren og sommeren, fra september til mars. I fangenskap er arten ikke strengt sesongbundet, men en kjølig hvileperiode om vinteren tilsvarer naturen og brukes for å få dyrene i paringsstemning. Den gis bare til friske, velnærte dyr.

Sett hunnen inn til hannen i en kort periode, og skill dem etterpå. Parringen er voldsom: Hannen nikker med hodet, farger skjegget svart og biter hunnen i nakken. Hunnen kan lagre sæd og legge flere kull befruktede egg etter én parring. Hun skal ha ekstra fôr og kalk i yngletiden.

EGGLEGGING OG KULL

En hunn legger 15-30 egg i en grop som hun graver selv; noen angivelser går bare opp til 24. Hun kan legge flere kull i en sesong, i sjeldne tilfeller opptil ni, og det tærer hardt på kalkreservene hennes. Gi henne en eggleggingskasse med et 30-40 cm tykt lag fuktig sand og matjord som kan graves i, der hun kan grave.

En hunn som ikke finner et egnet sted, kan holde eggene tilbake. Det er en nødsituasjon som krever dyrlege. Eggeplomme som havner i bukhulen (plommebetennelse), er en annen alvorlig lidelse hos hunner.

INKUBASJON

Eggene klekkes etter 55-75 dager ved 28-30 °C, oftest omtrent 65 dager. Legg dem i en rugemaskin i fuktig, løst materiale som vermikulitt eller perlitt, og ikke vend dem. Mellom 22 og 32 °C blir det like mange hanner og hunner. Fra omtrent 34 °C blir det stadig flere hunner, fordi varmen gjør genetiske hanner til hunner, så temperaturen må holdes stabil og under 32 °C.

OPPDRETT AV UNGER

Ungene er selvstendige fra klekkingen og måler ca. 10 cm. Hold dem på fast bunn, f.eks. kjøkkenpapir, til de spiser pålitelig, og gi insekter og grønt daglig. De skal ha samme lys og varme som voksne dyr: solplass, UVB og kalk på alt fôr.

Unger som går sammen, biter hverandre i tær og haler, særlig når de er sultne, og de største tar mesteparten av maten. Sorter dem derfor etter størrelse, og del dem opp så snart de vokser ulikt. De vokser raskt og er utvokste etter 1-2 år.

Helse og vanlige feil

De fleste sykdommer skyldes feil i stellet. Syke krypdyr skjuler lenge at de er syke, så vei dyret hver uke, og før notater om vekt, appetitt, avføring og hudskifte. Plutselig vekttap er ofte det første tegnet.

- Metabolsk beinsykdom ved for lite UVB, for lite kalk eller for lav temperatur. Tegn er bløde eller skjeve kjever og bein og skjelvinger.
- Fedme og urinsyregikt ved for mye animalsk føde og for lite vann.
- Tannsykdom og munnbetennelse; frukt er den viktigste risikofaktoren.
- Forstoppelse ved for lav temperatur, uttørking eller mange parasitter.
- Innvollsparasitter er svært vanlige: Opptil fire av fem dyr i fangenskap har dem, oftest spolorm (oxyurider) og koksidier (*Isospora amphiboluri*), og encellede parasitter rammer særlig unge dyr. Få en avføringsprøve undersøkt når dyret er nytt, og jevnlig etterpå.
- Midd, luftveisinfeksjon, problemer med hudskiftet, haleråte, framfall av endetarm og hudsopp ("yellow fungus").
- Egg som ikke blir lagt, og plommebetennelse hos hunner.
- Atadenovirus er en alvorlig virussykdom, særlig hos unger.

Tap av appetitt, sløvhet, hovne ledd, åndedrett med åpen munn uten at dyret er varmt, og et dyr som slutter å spise, er grunn til å gå til en dyrlege med krypdyrerfaring. Arten bærer ofte salmonella, og særlig små barn smittes, også uten direkte kontakt. Vask hendene etter berøring av dyr, terrarium og utstyr, og hold dyret og tingene dets unna kjøkkenet.

Les mer: Karantene og hygiene Les mer: Typiske sykdommer og tegn på sykdom

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.